

ORİJİNAL ARAŞTIRMA ORIGINAL RESEARCH

DOI: 10.5336/forensic.2025-112826

Türkiye’de Terör Suçlarından Hükümlü/Tutuklu Kadınların Mizaç ve Karakter Profilleri: Karşılaştırmalı Olgu-Kontrol Çalışması

Temperament and Character Profiles of Women Convicted or Detained for Terrorism Offenses in Türkiye: Comparative Case-Control Study

 Nedim HAVLE^a

^aSağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD, İstanbul, Türkiye

ÖZET Amaç: Bu araştırmanın temel amacı, Türkiye’de “anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs” ve “silahlı terör örgütüne üye olma” suçlarından hükümlü/tutuklu bulunan kadınların mizaç ve karakter profillerini, Mizaç ve Karakter Envanteri [Temperament and Character Inventory-Revised (TCI-R)] kullanarak belirlemek ve bu profilleri, herhangi bir suç kaydı bulunmayan, demografik ve psikolojik olarak taranmış bir kontrol grubuyla karşılaştırmaktır. **Gereç ve Yöntemler:** Karşılaştırmalı tanımlayıcı desende çalışmaya, Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan 48 hükümlü/tutuklu kadın ile suç kaydı olmayan 53 kadından oluşan kontrol grubu dâhil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak TCI-R ve demografik bilgi formu kullanılmıştır. Gruplar arası farklılıkların analizinde, verilerin normal dağılımı nedeniyle nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılığın yanı sıra bulguların pratik anlamlılığını değerlendirmek için etki büyüklükleri de raporlanmıştır. **Bulgular:** Hükümlü/tutuklu grubun, kontrol grubuna kıyasla yenilik arayışı, bağımlılık, şımartılmış olma gibi mizaç ve karakter özelliklerinin yanı sıra sorumluluk alma, kendini kabullenme, yardımseverlik, acıma (merhamet), erdemlilik-vicdanlılık ve manevi kabullenme gibi birçok alt boyutta istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar aldığı tespit edilmiştir. **Sonuç:** Bulgular, terör suçlarından hükümlü/tutuklu kadınların belirgin bir mizaç ve karakter profiline sahip olduğunu göstermektedir. Bu profil, terör örgütlerinin bireylerin psikolojik ihtiyaçlarını ve kişilik eğilimlerini kendi ideolojileri doğrultusunda nasıl manipüle ettiğini, yeniden çerçevelendiğini ve araçsallaştırdığını ortaya koymaktadır. Görünüşte olumlu olan karakter özellikleri dahi örgüt tarafından grup içi bağlılığı artırmak için kullanılabilir. Bu durum, terörle mücadele ve rehabilitasyon süreçlerinde bireyselleştirilmiş psikolojik yaklaşımların kritik önemini vurgulamaktadır.

ABSTRACT Objective: This study aims to identify the temperament and character profiles of female inmates in Türkiye, convicted or detained for “attempting to overthrow the constitutional order” and “membership in an armed terrorist organization.” Using the Temperament and Character Inventory-Revised (TCI-R), the research compares the psychobiological personality structure of this group with a demographically matched and psychologically screened control group of women with no criminal record to uncover significant psychological differences. **Material and Methods:** In a comparative descriptive study, 48 female inmates from Bakırköy Women’s Closed Penitentiary Institution were compared to a control group of 53 demographically matched women. Data were collected using the TCI-R and a sociodemographic form. Due to non-normal data distribution, the non-parametric Mann-Whitney U test was used for the analysis of group differences. Effect sizes were also reported to assess the practical significance of the findings. **Results:** The findings revealed that the inmate group scored statistically significantly higher than the control group on the temperament dimension of novelty seeking. Furthermore, they exhibited significantly higher scores on numerous character sub-dimensions related to self-directedness, cooperativeness, and self-transcendence. The inmate group also scored higher on scales indicating traits such as dependence and being “spoiled”. **Conclusion:** The study concludes that female inmates convicted of terrorism offenses exhibit a distinct personality profile, which likely represents a set of psychological vulnerabilities exploited by terrorist organizations. These organizations appear to manipulate such traits by redefining them within a closed ideological framework; for example, prosocial values like helpfulness and virtue are instrumentalized to foster in-group loyalty. The findings underscore the critical need for psychologically-informed counter-terrorism strategies, emphasizing individualized interventions in prevention and deradicalization programs to address these specific personality structures.

Anahtar Kelimeler: Kadın; terörizm; mizaç ve karakter

Keywords: Women; terrorism; temperament and character

Correspondence: Nedim HAVLE

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Tıp Fakültesi, İstanbul Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Ruh Sağlığı ve Hastalıkları AD, İstanbul, Türkiye
E-mail: nedimhavle@yahoo.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Forensic Medicine and Forensic Sciences.

Received: 17 Jun 2025

Received in revised form: 12 Sep 2025

Accepted: 15 Sep 2025

Available online: 24 Sep 2025

2619-9459 / Copyright © 2025 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Yirminci yüzyılın sonlarından itibaren küresel bir veba hâlini alan terörizm, sadece yarattığı fiziksel yıkımla değil, aynı zamanda toplumlar üzerinde bıraktığı korku ve istikrarsızlık ile de uluslararası güvenliğin önündeki en ciddi tehditlerden biridir. Geleneksel olarak erkeklerin domine ettiği bir alan olarak görülen terör olgusu, son 20 yılda önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Kadınlar, artık yalnızca pasif destekçi rollerinde değil; ideolog, propagandacı, finansör, canlı bomba ve saha komutanı gibi aktif ve belirleyici pozisyonlarda yer almaktadır.^{1,2} Nitekim güncel araştırmalar, kadınların özellikle dijital propaganda, çevrim içi radikalleşme ve lojistik ağların yönetimi gibi modern terörizmin kritik alanlarında giderek daha merkezî roller üstlendiğini ve bu rollerin karmaşıklığının arttığını ortaya koymaktadır.³ Bu değişim, terörizmle mücadelede kadınların motivasyonlarını anlamayı zorunlu kılmaktadır.

Kadınların terör örgütlerine katılımını açıklamaya yönelik mevcut çalışmalar genellikle sosyo-ekonomik koşullar, politik baskı veya kişisel travma gibi dışsal faktörlere odaklansa da önemli bir soruyu yanıtsız bırakmaktadır: Benzer koşullara maruz kalan çok sayıda kadın neden bu yola başvurmamaktadır?⁴ Bu noktada, makro düzeydeki açıklamalar bireysel farklılıkları aydınlatmada yetersiz kalmaktadır. Radikalleşme sürecinin altında yatan psikolojik mekanizmaların ve kişisel yatınlıkların anlaşılması kritik bir önem taşımaktadır. Bireyin dünyaya bakışını, olayları yorumlama biçimini ve davranışsal eğilimlerini şekillendiren altta yatan psikolojik yapılar, yani kişilik, bu bireysel farklılıkları açıklayabilecek kilit bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmanın kuramsal çerçevesi, kişiliği kalıtsal ve nörobiyolojik temelli mizaç (temperament) boyutları ile sosyokültürel öğrenme ve deneyimlerle şekillenen karakter (character) boyutlarının bir etkileşimi olarak ele alan Cloninger'in 7 faktörlü psikobiyolojik modeline dayanmaktadır.⁵ Mizaç boyutları (yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı, sebat etme), bireyin otomatik ve içgüdüsel tepkilerini yansıtırken; karakter boyutları (kendini yönetme, iş birliği yapma, kendini aşma), bireyin hedeflerini, değerlerini ve benlik algısını temsil eder. Bu model, terör örgütlerine katılım gibi karmaşık bir davranış anlamak için bütüncül bir bakış açısı sunabilir. Ör-

neğin yüksek "yenilik arayışı" gibi mizaç özellikleri, örgütlerin vaat ettiği macera ve heyecan dolu yaşama karşı bir çekim yaratabilirken, bireyin anlam arayışı ve bir amaca bağlanma ihtiyacını yansıtan "kendini aşma" gibi karakter özellikleri, örgütlerin ideolojik manipülasyonları için bir zemin oluşturabilmektedir.^{6,7} Bu yaklaşımı destekler nitelikte yapılan çalışmalar, belirli kişilik özelliklerinin (dürtüsellik, düşük vicdanlılık ve yüksek nevroitiklik gibi) radikalleşme ve politik şiddete yönelim için tutarlı birer risk faktörü olduğunu ampirik olarak göstermektedir.⁸

Bu araştırma, söz konusu araştırma boşluğunu doldurmak amacıyla Cloninger'in 7 faktörlü psikobiyolojik Mizaç ve Karakter Envanteri [Temperament and Character Inventory-Revised (TCI-R)] modelini kullanarak, Türkiye'de "anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs" ve "silahlı terör örgütüne üye olma" gibi suçlardan hüküm giymiş veya tutuklu bulunan kadınların kişilik profillerini sistematik olarak incelemeyi hedeflemektedir. Bu kuramsal çerçeve ve literatür bulguları doğrultusunda çalışmanın temel hipotezi şudur: Terör suçlarından hükümlü/tutuklu kadınlar (olgu grubu), herhangi bir adli sicil kaydı bulunmayan kadınlara (kontrol grubu) kıyasla istatistiksel olarak anlamlı ölçüde farklılaşan özgün bir mizaç ve karakter profili sergileyecektir. Alt hipotez olarak olgu grubunun, özellikle yenilik arayışı gibi dürtüsellikle ilişkili mizaç boyutlarında ve iş birliği yapma ile kendini aşma gibi ideolojik manipülasyona açık karakter boyutlarında daha yüksek puanlar alması beklenmektedir.

Araştırmadan elde edilen bulguların, terör örgütlerinin işe alım stratejilerine karşı daha etkili önleyici tedbirler alınmasına ve ceza infaz kurumlarındaki bireyler için kişilik özelliklerini dikkate alan hedefe yönelik müdahale ve rehabilitasyon programları tasarlanmasına önemli katkılar sağlaması beklenmektedir.

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMA DESENİ VE ZAMANI

Bu çalışma, karşılaştırmalı tanımlayıcı bir desende tasarlanmıştır. Veriler, etik kurul ve bakanlık izinlerinin alınmasını takiben Şubat 2024-Haziran 2024 tarihleri arasında toplanmıştır.

Katılımcılar ve Seçim Süreci

Araştırmamızın çalışma grubunu, “anayasal düzene karşı suçlar” ve “terör örgütü üyeliği” nedeniyle Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda bulunan 48 tutuklu/hükümlü kadın (olgu grubu) oluşturmuştur. Çalışmaya, gönüllü olup bilgilendirilmiş onam formunu imzalayan bireyler dâhil edilmiştir. Kişilik değerlendirmesini önemli ölçüde etkileyebileceği düşünülen aktif psikotik bozukluk, bipolar bozukluk veya ağır madde kullanım bozukluğu tanısı olanlar ise çalışma dışı bırakılmıştır.

Kontrol grubunu ise bu grupla demografik açıdan benzer, herhangi bir suç kaydı bulunmayan 53 gönüllü kadın meydana getirmektedir. Kontrol grubu, olgu grubuyla yaş ve eğitim düzeyi açısından benzerlik sağlamak amacıyla Bahçelievler Devlet Hastanesinde çalışan kadınlardan kartopu örnekleme tekniği ile seçilmiştir.

VERİ TOPLAMA ARAÇLARI

Demografik bilgi formu: Araştırmacılar tarafından hazırlanan bu form, katılımcıların yaş, eğitim durumu, medeni hâl gibi sosyodemografik bilgilerini içermektedir.

Mizaç ve Karakter Envanteri: Cloninger ve ark. tarafından geliştirilen, Köse ve ark. tarafından Türkçe uyarlaması yapılan 240 maddelik bir kendini değerlendirme ölçeğidir.⁹ TCI-R, 4 mizaç (yenilik arayışı, zarardan kaçınma, ödül bağımlılığı, sebat etme) ve 3 karakter (kendini yönetme, iş birliği yapma, kendini aşma) ana boyutunu ve bunlara bağlı alt boyutları ölçmektedir.

ETİK YÖNÜ

Araştırmamız, Helsinki Deklarasyonu prensiplerine uygun olarak yürütülmüştür. Bu çalışma için etik onay Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul Kanuni Sultan Süleyman Eğitim ve Araştırma Hastanesi Etik Kurulundan (tarih: 18 Ocak 2024; no: 7), yayın izni ise Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden (tarih: 30 Ocak 2025; no: 21780) alınmıştır. Tüm katılımcılardan, gönüllülük esası ve gizlilik taahhüdünü içeren “bilgilendirilmiş onam formu” ile yazılı rıza alınmış ve ölçekler, anonimliği sağlamak amacıyla kapalı zarf usulüyle uygulanmıştır.

İSTATİSTİKSEL ANALİZ

Elde edilen verilerin analizinde, SPSS 25.0 programı kullanılmıştır. Verilerin normal dağılım varsayımını karşılayıp karşılamadığı Shapiro-Wilk testi ile incelenmiş ve TCI-R alt boyut puanlarının çoğunun normal dağılım göstermediği ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Bu nedenle gruplar arasındaki mizaç ve karakter puanlarının karşılaştırılmasında nonparametrik testlerden Mann-Whitney U testi tercih edilmiştir. İstatistiksel anlamlılığın yanı sıra bulguların pratik anlamlılığını değerlendirmek amacıyla gruplar arasındaki farklar için etki büyüklüğü (effect size) değerleri ($r=z/\sqrt{N}$) hesaplanmış ve raporlanmıştır. Çok sayıda alt boyut üzerinde karşılaştırma yapıldığı için 1. tip hata olasılığını kontrol altında tutmak amacıyla Bonferroni düzeltmesi uygulanmış ve düzeltilmiş anlamlılık düzeyi ($\alpha=0,05/29$ karşılaştırma $\approx 0,0017$) göz önünde bulundurulmuştur. İstatistiksel anlamlılık düzeyi genel olarak $p<0,05$ olarak kabul edilmiştir.

BULGULAR

SOSYODEMOGRAFİK BULGULAR

Bu bölümde, olgu ve kontrol gruplarının sosyodemografik özellikleri karşılaştırılmıştır (Tablo 1). Grupların yaş ortalamaları birbirine yakın olup (olgu: $36,3\pm 8,8$; kontrol: $34,6\pm 8,0$), istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır. Eğitim düzeyleri açısından, olgu grubundaki katılımcıların büyük çoğunluğunun (%87,5) üniversite mezunu olduğu, kontrol grubunda ise eğitim dağılımının daha heterojen olduğu görülmüştür. Medeni durum açısından ise olgu grubunda evli bireylerin oranı (%66,7), kontrol grubuna (%56,6) göre daha yüksektir. Olgu grubuna

TABLO 1: Katılımcıların karşılaştırmalı sosyodemografik özellikleri

Değişken	Olgu grubu (n=48)	Kontrol grubu (n=53)
Yaş (yıl) ($\bar{X}\pm SS$)	36,3 $\pm$ 8,8	34,6 $\pm$ 8,0
Eğitim durumu (n, %)		
Lise ve altı	6 (12,5)	17 (32,1)
Üniversite	42 (87,5)	36 (67,9)
Medeni durum (n, %)		
Evli	32 (66,7)	30 (56,6)
Bekâr/diğer	16 (33,3)	23 (43,4)

SS: Standart sapma

TABLO 2: Mizaç ve Karakter Envanteri'nin anlamlı alt boyutlarının karşılaştırması, Mann-Whitney U testi sonuçları ve etki büyüklükleri

Ana boyut	Alt boyut	Mann-Whitney U	z değeri	p değeri	Etki büyüklüğü (r)
Mizaç					
Yenilik arayışı	Keşfetmekten heyecan duyma	902	-2,52	0,012	-0,25
	İyice düşünme	858	-2,82	0,005	-0,28
Ödül bağımlılığı	Bağımlılık	861	-2,81	0,005	-0,28
Sebat etme	Şımartılmış olma	975	-2,02	0,043	-0,20
	Düşük başarı gösterme	864	-2,77	0,005	-0,28
Karakter					
Kendini yönetme	Sorumluluk alma	975	-2,02	0,043	-0,20
	Kendini kabullenme	898	-2,54	0,011	-0,25
İş birliği yapma	Yardımsızlık	860	-2,81	0,005	-0,28
	Acıma	891	-2,59	0,009	-0,26
	Erdemlilik/vidanılılık	693	-3,95	<0,001*	-0,39
Kendini aşma	Manevi kabullenme	861	-2,80	0,005	-0,28

*Bonferroni düzeltmesi sonrası istatistiksel anlamlılığını koruyan bulguyu ifade etmektedir.

özgü hukuki durum incelendiğinde, %81,3'ünün "hükümlü", %16,7'sinin ise "tutuklu" statüsünde olduğu belirlenmiştir.

MİZAÇ VE KARAKTER ENVANTERİ BULGULARI

Tutuklu/hükümlü grubu ile kontrol grubu arasında TCI-R alt boyut puanları açısından yapılan karşılaştırmalar neticesinde istatistiksel olarak anlamlı farklılıkların tespit edildiği alt boyutlar ve bu farklılıklara ilişkin değerler Tablo 2'de sunulmuştur.

TARTIŞMA

Bu çalışmanın bulguları, Türkiye'de terör suçlarından hükümlü/tutuklu kadınların, kontrol grubuna kıyasla hem mizaç hem de karakter boyutlarında belirgin farklılıklar gösteren özgün ve çok katmanlı bir kişilik profiline sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Bu profil, ilk bakışta çelişkili görünen ancak radikal grupların psikolojik ihtiyaçları ve kişilik eğilimlerini nasıl kendi ideolojileri doğrultusunda manipüle edip araçsallaştırdığına dair derinlemesine bir anlayış sunmaktadır. Bulgular, katılımın yalnızca sosyopolitik faktörlerle açıklanamayacağını, bireyin psikobiyolojik yapısının da bu karmaşık denklemde merkezî bir rol oynayabileceğini düşündürmektedir. Tartışma, bu karmaşık profilin okunabilirliğini artırmak ve bulguların kuramsal önemini vurgulamak amacıyla tematik başlıklar altında yapılandırılmıştır.

RISK ALMA, DÜRTÜSELLİK VE ANLAM ARAYIŞI

Çalışmanın öne çıkan bulgularından biri, mahkûm grubunun kontrol grubuna kıyasla "yenilik arayışı" alt boyutunda istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksek puanlar sergilemesidir. Cloninger tarafından sürekli yeni deneyimler arama, monotonluktan sıkılma, keşfetme arzusu, risk alma eğilimi ve dürtüsellik gibi özelliklerle tanımlanan yenilik arayışı, bulguların ışığında terör örgütlerine katılım sürecinde dikkate değer bir kişilik faktörü olarak öne çıkmaktadır.⁵ Bulgular, şiddet içeren aşırılık yanlısı gruplara katılan bireyler üzerinde yürütülen güncel uluslararası araştırmalarla da tutarlılık göstermektedir. Yapılan güncel bir çalışmada, terör suçlarından hüküm giymiş bireylerin, kontrol gruplarına göre dürtüsellik ve heyecan arayışıyla ilişkili kişilik özelliklerinde belirgin şekilde daha yüksek puanlar aldığı ampirik olarak gösterilmiştir.¹⁰ Bu durum, literatürle de uyumludur; zira terör örgütlerinin, yenilik arayışı yüksek bireyleri saflarına çekmek ve bünyelerinde tutmak amacıyla çeşitli manipülatif stratejiler geliştirdiği bilinmektedir.¹¹ Bu mizaç özelliği, sadece basit bir heyecan arayışını değil, aynı zamanda bireyin varoluşsal bir anlam ve önem arayışını da yansıtabilir. Kruglanski'nin "Anlam Arayışı Teorisi" (Significance Quest Theory) ile birleştirildiğinde, yenilik arayışı yüksek bireylerin, statükodan ve sıradanlıktan sıkılarak, kendilerine "kahramanlık" ve "tarihi bir

misyon” vadeden radikal ideolojilere daha açık hâle gelebileceği ileri sürülebilir.¹²

Literatür incelendiğinde örgütlerin, bireylerin yenilik arayışının temelindeki keşfetme ve heyecan arzusuna hitap ettiği görülmektedir. Horgan, örgütlerin sıradan yaşama bir alternatif olarak “anamlı bir yaşam” veya “yeni bir düzen” gibi idealize edilmiş gelecek vaatleri sunduğunu belirtmektedir.¹³ Bu vaatler, Sarma’nın da işaret ettiği gibi macera ve kahramanlık anlatılarıyla bezeli propaganda materyalleri, tehlikeli görevler ve “düşmana” karşı mücadele söylemleriyle pekiştirilerek, yenilik arayışı ile ilişkili risk alma eğilimini körükleyebilmektedir.¹⁴ Özellikle kimlik arayışı içindeki genç kadınların, örgütlerin sunduğu “yeni kimlik” ve aidiyet duygusuna daha duyarlı olabileceği; şiddetin meşrulaştırılması ve romantize edilmesinin ise risk almaktan çekinmeyen bireyler için çekiciliği artırabileceği düşünülmektedir.¹⁵ Borum, örgütlerin gerçekleri çarpıtarak ve “mağduriyet” algısı yaratarak bireylerin eleştirel düşünme yetilerini zayıflatıldığını vurgulamaktadır.⁴ Tajfel ve Turner’in sosyal kimlik teorisi çerçevesinde ise örgüt içi gizlilik, gerilim, hiyerarşi ve statü kazanma gibi dinamiklerin, yenilik arayışının aradığı uyarılma düzeyini tatmin ederek ve grup baskısıyla birleşerek örgüte bağlılığı güçlendirebileceği anlaşılmaktadır.¹⁶ Bu mekanizmaların bütünü, yenilik arayışı yüksek bireylerin, terör örgütlerinin sunduğu yapılandırılmış ve heyecan verici “karşı-kültüre” neden daha yatkın olabileceğini açıklamaya yardımcı olmaktadır.

ADANMIŞLIĞIN PARADOKSAL YÜZÜ

Çalışmadaki belki de en çarpıcı ve kuramsal açıdan en zengin bulgu seti, mahkûm grubunun “iş birliği yapma” (yardımseverlik, acıma, erdemlilik/vicdanlılık) ve “kendini aşma” (manevi kabullenme) gibi prososyal ve olgun karakter boyutlarında, kontrol grubundan anlamlı derecede yüksek puanlar almasıdır. Bu durum, terör örgütlerinin en temel insani ve ahlaki değerleri dahi nasıl kendi kapalı ideolojileri içinde yeniden tanımlayıp araçsallaştırdığının bir kanıtı olarak yorumlanabilir.

Hükümlü/tutuklu grupta “erdemlilik-vicdanlılık” puanlarının yüksek çıkması, terör örgütlerinin ahlaki ve etik kavramları nasıl temelden dönüştürdü-

ğünü ve manipüle ettiğini gösteren belki de en paradoksal bulgudur. Evrensel etik ilkelerle çelişen eylemleri meşrulaştıran bu yapılarda erdemlilik-vicdanlılık puanlarının yüksekliği, bu kavramın örgüt tarafından “yeniden tanımlandığını” ve bireylerin, örgütün ideolojisiyle uyumlu hâle getirilmiş, “içselleştirilmiş bir örgütsel ahlaki” yansıttığını düşündürmektedir.¹⁷ Bu durum, Bandura’nın “ahlaki sapma” teorisiyle açıklanabilir: Bireyler, örgüt tarafından sunulan “kutsal dava” gibi gerekçelerle zararlı eylemlerini “ahlaki olarak meşrulaştırır” (moral justification) ve böylece ortaya çıkan bilişsel çelişkiyi azaltır.¹⁸ Bu teorik çerçeveyi destekleyen güncel kanıtlar da mevcuttur. Örneğin Atran tarafından yürütülen bir çalışma, radikal grup üyelerinin evrensel ahlaki ilkelerden ziyade grup içi sadakat, fedakarlık ve otoriteye bağlılık gibi “bağlayıcı ahlaki temelleri” önceliklendirdiğini göstermiştir.¹⁹ Örgütler, “dürüstlük”, “sadakat” gibi erdemleri yalnızca iç grup (in-group) ile sınırlar; dış gruba (out-group) karşı ise bu değerler askıya alınır veya “insanlıktan çıkarma” gibi mekanizmalarla etkisiz hâle getirilir.²⁰ Bu yapıda “erdemli” olmak, örgütsel emirlere itaat etmek, kolektif hedeflere hizmet etmek ve iç gruba karşı “fedakâr” olmak anlamına gelebilir.

Aynı şekilde hükümlü/tutuklu grupta “acıma” (merhamet) puanlarının yüksek çıkması, bu duygunun evrensel formundan ziyade örgüt tarafından “seçici”, “yönlendirilmiş” ve “araçsal” bir hâle getirildiğini düşündürmektedir. Örgütler, “biz ve onlar” ayrımını temel alarak merhamet duygusunu güçlü bir şekilde iç gruba yönlendirir.²⁰ İç grup üyeleri arasında gösterilen dayanışma ve acıma, örgüt bağlarını güçlendirirken, “düşman” olarak kodlanan dış gruplara yönelik merhamet, aktif olarak bastırılır.¹⁶ Bu durum, Bernhard ve ark.nın “parochial altruism” (dar kapsamlı özgecilik) olarak tanımladığı, bireylerin kendi gruplarına karşı yoğun bir şefkat gösterirken, dış gruplara karşı kayıtsız, hatta acımasız olabildiği “seçici empati” olgusunu yansıtabilir.²¹ Sonuç olarak bu bulgular, merhamet ve vicdan gibi temel duyguların bile radikal gruplar tarafından grup içi bağlılığı artırma ve dış gruba yönelik eylemleri meşrulaştırma aracı olarak nasıl manipüle edilebileceğini göstermektedir.

BAĞIMLILIK, ÖZERKLİK VE YENİDEN İNŞA EDİLEN BENLİK

Çalışmada, hükümlü/tutuklu gruptaki kadınların “bağımlılık” alt boyutunda, kontrol grubundan anlamlı düzeyde yüksek puan alması, terör örgütlerinin üyeleri üzerinde kontrol sağlamak ve koşulsuz bağlılık tesis etmek amacıyla kullandığı çok yönlü stratejilerin psikolojik bir yansıması olarak yorumlanabilir. Örgütler, Lifton’un klasik çalışmasında tanımladığı düşünce reformu süreçlerine benzer şekilde yoğun ideolojik telkinler ve alternatif bilgi kaynaklarından yalıtım yoluyla bilişsel bir bağımlılık inşa ederler.²² Bilişsel bağımlılığa paralel olarak Singer ve Lalich’in de vurguladığı gibi bireylerin mevcut sosyal (aile, arkadaş) bağları zayıflatılır; tüm sosyal ve duygusal ihtiyaçların örgüt içinde karşılandığı bir yapı oluşturularak güçlü bir sosyal bağımlılık yaratılır.²³

Bu tabloya rağmen aynı grubun “sorumluluk alma” ve “kendini kabullenme” puanlarının da yüksek çıkması, bir başka önemli paradoksu ortaya koymaktadır. Bu yüksekliğin, özerk bir bireysel iradeden ziyade örgütün bireyin benliğini sistematik olarak yeniden inşa etmesinin bir sonucu olduğu ifade edilebilir. Terör örgütünün “kutsal vazife” gibi söylemleri, üyelerin üstlendikleri görevleri kişisel bir adanmışlıkla benimsemelerine neden olabilir.²⁴ Katı hiyerarşik yapı, “verilen görevi eksiksiz yerine getirme” biçiminde bir sorumluluğu pekiştirir.²⁵ Daha da önemlisi, yüksek “kendini kabullenme” puanları, otantik bir benlik kabulünden çok, örgütün bireye sunduğu yeni, “seçilmiş” ve “güçlü” kimliğin başarılı bir şekilde içselleştirilmesinin bir göstergesi olarak yorumlanabilir. Bireyler, kişisel kimliklerini örgüt kimliğiyle kaynaştırdıkça -Swann ve ark.nın “kimlik kaynaşması” (identity fusion) kavramıyla açıkladığı gibi- bu yeni örgütsel kimliği benimsemek, bir tür “kendini kabullenme” olarak deneyimlenebilir.²⁶ Kimlik kaynaşması teorisi üzerine yapılan son dönem ampirik çalışmalar, bu mekanizmanın radikalleşme sürecindeki merkezi rolünü doğrulamaktadır. Mason ve ark., kimlik kaynaşmasının yüksek olduğu bireylerin, grupları için aşırı fedakarlık gerektiren eylemlerde bulunma niyetlerinin de anlamlı derecede yüksek olduğunu göstermiştir.²⁷ Dolayısıyla bu bulgular, örgütlerin bireylerin en temel psikolojik ihtiyaçlarını (aidiyet, anlam, değer) istismar ederek

onları örgüte bağımlı kıldığını ve hatta “kendini kabullenme” gibi pozitif bir kavramı dahi kendi kontrol mekanizmalarının bir parçası hâline getirebildiğini göstermesi açısından önemlidir.

PARADOKSAL BİLİŞSEL VE BEKLENTİ PROFİLLERİ

Son olarak çalışmada tespit edilen “iyice düşünme”, “şımartılmış olma” ve “düşük başarı gösterme” gibi alt boyutlardaki yükseklikler, bu kadınların bilişsel ve beklenti yapılarının karmaşıklığına işaret etmektedir.

Hükümlü/tutuklu grubun “iyice düşünme” puanlarının, kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde yüksek olması, ilk bakışta beklentilerle çelişiyor gibi görünmesi, terör örgütü yapısı ve bireysel psikolojik süreçler açısından daha detaylı bir analizi gerektirmektedir. Cacioppo ve Petty tarafından bilişsel çabaya girme ve bundan keyif alma eğilimi olarak tanımlanan bu özellik, genellikle daha detaylı ve eleştirel düşünme ile ilişkilendirilir.²⁸ Ancak bu bilişsel kapasitenin, örgüt bağlamında nasıl işlediği kritik önem taşımaktadır. Kruglanski ve ark., kapalı ideolojik sistemlerin, bilişsel kapanma ihtiyacını artırarak, bireylerin mevcut inançlarını pekiştirmesine ve alternatif görüşlere kapanmasına neden olabileceğini göstermektedir.⁷ Bu bağlamda bu grubun yüksek bilişsel çabası, dış dünyaya yönelik bir sorgulamadan çok, örgütün karmaşık ideolojisini anlama, içselleştirme ve rasyonelleştirme yönünde kullanılan, ancak dışsal sorgulamalara kapalı, “yönlendirilmiş bir bilişsel kapasiteyi” yansıtır olabilir. Benzer şekilde Sarakibi ve ark. tarafından yürütülen güncel bir araştırma, aşırılık yanlısı gruplara katılan bazı bireylerin yüksek bir bilişsel karmaşıklığa sahip olabileceğini, ancak bu bilişsel yeteneklerini kendi ideolojik çerçevelerini daha sofistike bir şekilde savunmak ve karşı argümanları çürütmek için kullandıklarını ortaya koymuştur.²⁹

Aynı şekilde kadın hükümlü/tutuklu grubunun “şımartılmış olma” alt boyutunda yüksek puanlar sergilemesi, terör örgütlerinin genellikle talep ettiği özerki ve itaat düşünüldüğünde paradoksal bir görünüm arz etmektedir. Bu, örgütlerin sıklıkla kullandığı “seçilmişlik”, “özel bir misyon” veya “üstün bir nesil” gibi söylemlerin, bireylerin mevcut narsistik eğilimlerini ve hak edilmişlik duygularını besleyerek pekiştirebileceğini düşündürmektedir.³⁰ Bu yorum, “kolektif narsisizm” üzerine yaptığı çalışmalarla da

desteklenmektedir. Güncel bir araştırma, kişinin kendi grubunun abartılmış bir öneme sahip olduğuna dair inancının, grup dışı tehditlere karşı artan düşmanlık ve saldırganlıkla ilişkili olduğunu göstermektedir.³¹ Birey, örgüt içinde “hak ettiğine” inandığı değeri ve geleceği bulduğunu düşünerek, talep edilen disiplini bu nihai ödüle ulaşmanın bir bedeli olarak kabul edebilir. Son olarak “düşük başarı gösterme” puanlarının yüksekliği, örgütlerin bireysel potansiyeli ve özerkliği sistematik olarak nasıl baskıladığına dair önemli bir gösterge olarak değerlendirilmektedir. Örgüt içindeki sürekli gözetim ve hata yapma korkusu, risk almaktan kaçınmayı teşvik ederek Seligman’ın tanımladığı “öğrenilmiş çaresizlik” durumunu tetikleyebilir.³² Bu durum, bireyleri başarı odaklı davranışlardan uzaklaştırarak pasif ve örgüte daha bağımlı bir konuma itebilir.

ÇALIŞMANIN KISITLILIKLARI VE GELECEK ARAŞTIRMALAR İÇİN ÖNERİLER

Bu çalışmanın bulguları yorumlanırken, bazı önemli kısıtlılıklar göz önünde bulundurulmalıdır.

İlk olarak çalışmanın kesitsel deseni, kişilik özellikleri ile terör suçlarına katılım arasında bir neden-sonuç ilişkisi kurulmasını engellemektedir. Kişilik yapısının mı örgüte katılım için bir risk faktörü olduğu, yoksa örgüt içi deneyimlerin mi kişilik profilini bu yönde şekillendirdiği sorusu bu çalışmayla yanıtlanamaz.

İkinci olarak çalışmanın örneklemeyle ilgili ciddi genellenebilirlik kısıtları bulunmaktadır. Olgu grubunun tek bir ceza infaz kurumundan seçilmiş olması, bulguların farklı örgütlerdeki kadın suçlulara genellenmesini zorlaştırırken, daha da önemli bir kısıtlılık kontrol grubunun seçilme yöntemidir. Kontrol grubunun, tek bir devlet hastanesi çalışanlarından kar-topu örnekleme tekniği ile oluşturulması, bu grubun Türkiye’deki genel kadın popülasyonunu temsil etme gücünü önemli ölçüde zayıflatmaktadır. Bu durum, iki grup arasındaki farkların sadece suçlu olup olmama durumundan değil, aynı zamanda örneklemlerin temsil ettiği farklı sosyokültürel ve mesleki çevrelerden kaynaklanma olasılığını doğurmaktadır.

Üçüncü olarak verilerin öz bildirim ölçeklerine dayanması, özellikle ceza infaz kurumu koşullarında, katılımcıların kendilerini daha olumlu gösterme eği-

liminde olabileceği sosyal istenirlik yanlılığına veya savunmacı yanıtlara yol açmış olabilir.

Son olarak bu çalışmanın en önemli kısıtlılıklarından biri potansiyel karıştırıcı değişkenlerin yeterince kontrol edilememiş olmasıdır. Her ne kadar aktif psikotik bozukluk gibi birkaç majör tanı dışlanmış olsa da gruplar arasında depresyon, anksiyete bozuklukları, travma sonrası stres bozukluğu gibi mizaç ve karakter profillerini doğrudan etkileyen yaygın psikiyatrik durumlar açısından sistematik bir tarama yapılmamıştır. Özellikle olgu grubunda bu tür tanılının yaygınlığının daha yüksek olması beklendiğinden, elde edilen bulguların ne kadarının çalışılan suç türünden, ne kadarının bu kontrol edilmemiş psikiyatrik farklılıklardan kaynaklandığını ayırt etmek mümkün değildir. Bu durum, bulguların yorumlanmasında dikkatli olmayı gerektirmektedir.

Nihayetinde bu araştırma, terörizm gibi karmaşık bir olguyu anlamının ve onunla etkin mücadele etmenin, bireyin iç dünyasını ve bu dünyanın örgütsel yapılarla kurduğu karmaşık etkileşimi deşifre etmekten geçtiğini güçlü bir şekilde ortaya koymaktadır.

SONUÇ

Bu araştırma, terör suçlarından hükümlü/tutuklu kadınların, kontrol grubundan istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılaşan, belirgin bir mizaç ve karakter profiline sahip olduğunu ortaya koymuştur. Çalışmanın en kritik bulgusu, hükümlü/tutuklu grupta hem yenilik arayışı gibi dürtüsel mizaç boyutlarının hem de iş birliği yapma ve kendini aşma gibi olgun karakter boyutlarının birlikte yüksek çıkmasıdır. İlk bakışta çelişkili görünen bu profil, terör örgütlerinin psikolojik manipülasyon stratejilerine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Bulgular, örgütlerin, bireylerin macera ve anlam arayışı gibi mizaç özelliklerini istismar ederken; yardımseverlik, fedakârlık ve erdemlilik gibi prososyal karakter eğilimlerini kendi kapalı ideolojileri içinde “kutsal bir dava” olarak yeniden çerçeveleyerek eylemlerini meşrulaştırdığını düşündürmektedir.

Bu sonuçlar, terör örgütlerine katılımın yalnızca sosyopolitik ve ekonomik yoksunluklarla açıklanamayacağını, aynı zamanda bireyin psikolojik ihtiyaçları ve kişilik yapısıyla derinden ilişkili olduğunu

kanıtlar niteliktedir. Dolayısıyla terörle mücadele, salt güvenlik odaklı yaklaşımların ötesine geçerek, psikolojik boyutu merkeze alan stratejiler geliştirmek zorundadır. Bu bağlamda, önleme ve deradikalizasyon programlarının, risk altındaki bireylerin kişilik özelliklerine duyarlı, bireyselleştirilmiş psikolojik müdahalelerle güçlendirilmesi elzemdir.

Teşekkür

Adalet Bakanlığı Ord. Prof. Dr. Sulhi Dönmezer İstanbul Eğitim Merkezi öğretim görevlisi Psikolog Sudiye Aksoy'a teşekkür ederim.

Finansal Kaynak

Bu çalışma sırasında, yapılan araştırma konusu ile ilgili doğrudan bağlantısı bulunan herhangi bir ilaç firmasından, tıbbi

alet, gereç ve malzeme sağlayan ve/veya üreten bir firma veya herhangi bir ticari firmadan, çalışmanın değerlendirme sürecinde, çalışma ile ilgili verilecek kararı olumsuz etkileyecek maddi ve/veya manevi herhangi bir destek alınmamıştır.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Bu çalışma tamamen yazarın kendi eseri olup başka hiçbir yazar katkısı alınmamıştır.

KAYNAKLAR

- Çardak B. Toplumsal cinsiyet normlarının kadınların terörist örgütlere katılımı üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi [Evaluating the impact of gender norms on women's participation in terrorist organizations]. The Journal of World Women Studies. 2023;8(2):372-85. <http://doi.org/10.5281/zenodo.8431350>
- von Hlatky S. Countering Violent Extremism and Terrorism: Assessing Domestic and International Strategies. 1st ed. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press; 2019.
- Öztop FA. Women, Gender and Terrorism: The Case of Türkiye. Journal of Terrorism and Radicalization Studies. 2023;2(2):332-52. <http://dx.doi.org/10.29228/trad.34>
- Borum R. Radicalization into violent extremism I: a review of social science theories. Journal of Strategic Security. 2011;4(4):7-36. <https://www.jstor.org/stable/26463910?seq=1>
- Cloninger CR. A systematic method for clinical description and classification of personality variants. A proposal. Arch Gen Psychiatry. 1987;44(6):573-88. PMID: 3579504
- Schumpe BM, Bélanger JJ, Moyano M, Nisa CF. The role of sensation seeking in political violence: an extension of the Significance Quest Theory. J Pers Soc Psychol. 2020;118(4):743-61. PMID: 30382738
- Kruglanski AW, Gelfand MJ, Bélanger JJ, Sheveland A, Hetiarachchi M, Gunaratna R. Processes of radicalization and deradicalization. Political Psychology. 2014;35(S1):69-93. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/pops.12163>
- Mallock N. Comfort in radicalism? Self-affirmation, personal characteristics and political violence [Master thesis]. London: The London School of Economics and Political Science; 2020. <https://www.lse.ac.uk/PBS/assets/documents/Comfort-in-Radicalism-Self-Affirmation-Personal-Characteristics-and-Political-Violence-by-Nils-Mallock.pdf>
- Köse S, Sayar K, Ak I, Aydın N, Kalelioğlu Ü, Kırpınar İ, et al. Mizaç ve Karakter Envanteri (Türkçe TCI): geçerlik, güvenirliği ve faktör yapısı [Turkish version of the Temperament and Character Inventory (TCI): reliability, validity, and factorial structure]. Bull Clin Psychopharmacol. 2004;14(3):107-31. https://psychiatry-psychopharmacology.com/Content/files/sayilar/83/14_3_1.pdf
- Maulana I, Putri DT, Kresna IM, Ramadhani DG. Demographic profile, mapping, and punishment of terrorist convicts in Indonesia: an introduction to the Indonesian terrorism cases database. Perspectives on Terrorism. 2024;18(3):152-66. <https://www.jstor.org/stable/27336028?seq=1>
- Winter DA, Morrison JF, van den Bos K. Editorial: radicalization and deradicalization: processes and contexts. Front Psychol. 2022;13:1059592. PMID: 36324788; PMCID: PMC9619080
- Schumpe BM, Bélanger JJ, Moyano M, Nisa CF. The role of sensation seeking in political violence: an extension of the Significance Quest Theory. J Pers Soc Psychol. 2020;118(4):743-61. PMID: 30382738
- Horgan JG. Psychology of terrorism: introduction to the special issue. Am Psychol. 2017;72(3):199-204. PMID: 28383973
- Sarma KM. Risk assessment and the prevention of radicalization from non-violence into terrorism. Am Psychol. 2017;72(3):278-88. <https://doi.org/10.1037/amp0000121>
- Bloom M. Bombshell: Women and Terrorism. Philadelphia: University of Pennsylvania Press; 2011.
- Tajfel H, Turner JC. The social identity theory of intergroup behavior. In: Jost JT, Sidanius J, eds. Political Psychology: Key Readings. 1st ed. New York: Psychology Press; 2004. p.276-93.
- Kohlberg L. The philosophy of Moral Development. Vol. 1, Moral Stages and the Idea of Justice. 1st ed. New York: Harper & Row; 1981.
- Bandura A. Moral disengagement in the perpetration of inhumanities. Pers Soc Psychol Rev. 1999;3(3):193-209. PMID: 15661671
- Atran S. Transnational terrorism, devoted actors, and the vitality of cultures. In: Cohen D, Kitayama S, eds. Handbook of Cultural Psychology. 2nd ed. New York: The Guilford Press; 2019. p.822-56.
- Turner JC, Brown RJ, Tajfel H. Social comparison and group interest in in-group favouritism. Eur J Soc Psychol. 1979;9(2):187-204. <https://psycnet.apa.org/record/1980-27951-001>
- Bernhard H, Fischbacher U, Fehr E. Parochial altruism in humans. Nature. 2006;442(7105):912-5. PMID: 16929297
- Lifton RJ. Thought Reform and the Psychology of Totalism: A Study of "Brainwashing" in China. New York: W. W. Norton & Company; 1961.
- Singer MT, Lalich J. Cults in Our Midst: The Hidden Menace in Our Everyday Lives. 1st ed. San Francisco: Jossey-Bass; 1995.

-
24. Ateş H, Akpınar A. Üniversitelerdeki FETÖ yapılanması: Türk üniversitelerinden ihraç edilen akademisyenler üzerine bir araştırma [Fetullahist terror organization in the universities: a study on the academics dismissed from Turkish universities]. *Strategic Public Management Journal*. 2017;3(5):1-30. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/318289>
 25. Festinger L. Informal social communication. *Psychol Rev*. 1950;57(5):271-82. PMID: 14776174
 26. Swann WB Jr, Gómez A, Seyle DC, Morales JF, Huici C. Identity fusion: the interplay of personal and social identities in extreme group behavior. *J Pers Soc Psychol*. 2009;96(5):995-1011. PMID: 19379032
 27. Mason CB, Winter DA, Schmeer S, Bell RC. Radicalized Trump supporters: construing, identity fusion, and hypothetical and actual extremism. *Journal of Constructivist Psychology*. 2025;38(1):89-118. <https://psycnet.apa.org/record/2025-27774-001>
 28. Cacioppo JT, Petty RE. The need for cognition. *J Pers Soc Psychol*. 1982;42(1):116-31. <https://psycnet.apa.org/record/1982-22487-001>
 29. Sarakibi SM, Ilardi GJ, Smith D, Spaaij R, Iqbal M. Ideology and cognitive complexity in terrorism: insights from a terrorist rehabilitation program. *Terrorism and Political Violence*. 2025:1-25. <https://doi.org/10.1080/09546553.2025.2540364>
 30. Twenge JM, Campbell WK. *The Narcissism Epidemic: Living in the Age of Entitlement*. 1st ed. New York: Free Press; 2009.
 31. Dyduch-Hazar K, Mrozinski B. Opposite associations of collective narcissism and in-group satisfaction with intergroup aggression via belief in the hedonistic function of revenge. *PLoS One*. 2021;16(3):e0247814. Erratum in: *PLoS One*. 2021;16(4):e0250537. PMID: 33690667; PMCID: PMC7946200
 32. Seligman MEP. *Helplessness: On Depression, Development, and Death*. 1st ed. San Francisco: W. H. Freeman; 1975.